

Posudek na bakalářskou práci

FUČÍK, Daniel. Öffnung des deutschen Arbeitsmarktes für die Länder Mittel- und Osteuropas nach der EU-Erweiterung 2004 am Beispiel der Tschechischen Republik. Prag, 2012. 50 S. Bachelorarbeit (Bc.) Karls-Universität, Fakultät für Sozialwissenschaften, Institut für internationale Studien. Lehrstuhl für deutsche und österreichische Studien.

Bakalářská práce Daniela Fučíka se zabývá problematikou přechodných opatření pro ochranu pracovních trhů států EU-15, která na základě modelu 2+3+2 umožňovala těmto členským státům dočasně uzavřít své pracovní trhy občanům tzv. nových členských států, které přistoupily k Unii v roce 2004 (s výjimkou Kypru a Malty, tedy EU-8). V rámci vyjednávání přístupových smluv (s ohledem na tzv. Kodaňská kritéria) patřila právě tato otázka k jedné z nejdiskutovanějších, neboť vedla v praxi k diskriminačnímu postavení nových členských států vůči těm starým (jakkoliv i nové členské státy mohly uplatnit podobné pravidlo vůči starým členským státům, což ovšem logicky žádný z nich neudělal). Zatímco Švédsko, Velká Británie a Irsko zpřístupnily své pracovní trhy občanům České republiky, Slovenska, Polska, Maďarska, Slovinska, Litvy, Lotyšska a Estonska neprodleně již v roce 2004, další státy EU-15 možnosti přechodných opatření využily. Pouze dvě země, Spolková republika Německo a Rakousko, přitom aplikovaly celou sedmiletou lhůtu a svůj pracovní trh občanům otevřely až v roce 2011. Daniel Fučík se ve své práci ptá, „proč Německo využilo celou délku přechodných opatření“? (str. 3) Přitom se ve své práci, kterou z metodologického hlediska pojímá jako případovou studii, zabývá otázkou migrace mezi Spolkovou republikou Německo a Českou republikou, přičemž se ptá, „zda by při neomezeném otevření [pracovního trhu] došlo k záplavě pracovních sil z východu“. (str. 4)

Jak Daniel Fučík v úvodu i závěru správně připouští, neměly SRN nebo Rakousko reálnou politickou možnost vyjednat různé podmínky přechodných opatření pro jednotlivé státy EU-8 v závislosti na předpokládané pracovní imigraci z těchto států, čímž je volba České republiky jako případu (a samotné užití případové studie) poněkud problematická; koneckonců sám autor v textu na mnoha místech odkazuje na Polsko, které lze – minimálně z pohledu Německa – nahlížet jako hlavní příčinu, proč byla především na nátlak Německa (a rovněž Rakouska) přechodná opatření na půdě EU prosazena a také využita po celé sedmileté období. Na druhou stranu má příklad České republiky potenciál alespoň v hypotetické rovině ukázat, zda by upuštění od opatření chránící německý pracovní trh u některých států EU-8 skutečně vedlo k naplnění hrozby, před kterou podstatná část politického spektra či odborů v Německu varovala, tedy záplavě nekvalifikovaných pracovních sil z nových členských států, která by ještě zvýšila nezaměstnanost, se kterou se Spolková republika potýkala. Vzhledem k tomu se autor snaží analyzovat politické a hospodářské důvody, které vedly k přijetí a plnému využití přechodných opatření ze strany Spolkové republiky Německo. Daniel Fučík ve své bakalářské práci dochází k závěru (str. 39–42), že rozšíření EU z roku 2004 Německu z hospodářského hlediska celkově prospělo, že obavy ze zaplavení německého pracovního trhu nekvalifikovanými pracovníky ze středovýchodní Evropy nebyly opodstatněné (jakkoliv je sporné, že to dokládá pouze mírným nárůstem přistěhovalectví ze zemí EU-8 po ukončení přechodných opatření v roce 2011, zvláště když na několika místech v práci upozorňuje, že např. polští pracovníci po roce 2004 ve velkém počtu zamířili především do Velké Británie, čímž se významně vyčerpala skupina lidí ochotných za prací migrovat do zahraničí) a že pracovníci z České republiky pro německý pracovní trh nepředstavovali žádnou hrozbu, protože Češi neměli o práci v Německu velký zájem.

V rámci řešení výzkumné otázky Daniel Fučík dělí svou práci do tří kapitol: v první kapitole se věnuje procesu přijetí přechodných opatření na ochranu pracovního trhu ze starých členských států,

představuje je a tematizuje otázku jejich zrušení (model 2+3+2), ve druhé popisuje důvody pro jejich implementaci ve Spolkové republice v Německu a jejich efekt na německé hospodářství a pracovní trh, ve třetí se pak věnuje otázce pracovní imigrace z nových členských států na příkladu České republiky.

Bohužel je třeba konstatovat, že je na odevzdané práci již na první pohled vidět, že byla dopisována ve spěchu, což se na její úrovni a podobě zásadním způsobem projevilo. Pokud pomineme drobnosti, jako např. skutečnost, že práce nebyla odevzdána ve standardním fontu Times New Roman, anotace práce neobsahuje počet stran („XX s.“) nebo že v elektronické podobě práce je na straně s autorským prohlášením uvedeno jméno „Karel Kovanda“ z oficiálního vzoru pro vypracování bakalářské práce, je do očí bijící místo zcela nedostačující stylistická a gramatická kvalita textu. Ze studia oboru Česko-německá studia vyplývá nutnost znalosti německého jazyka, v němž studenti píšou seminární práce (*Hausarbeiten*) i práci bakalářskou. Nelze pochopitelně předpokládat, že studenti bakalářského cyklu budou plynně ovládat němčinu slovem i písmem (nepocházejí-li z bilingvních rodin), z nároků na bakalářskou práci (a koneckonců i každou jinou oficiálně odevzdávanou práci) však vyplývá, že text před odevzdáním musí projít důkladnou korekturou rodilého mluvčího. To se v tomto případě i přes opakované naléhání vedoucího práce bohužel nestalo (mimochodem ani u summary, které bylo psáno v angličtině). Kombinace spěchu při dokončování práce a stylistické a gramatické neobratnosti se tak projevuje mj. na interpunkci – např. zdvojení teček a čárek (např. str. 2, 16 a 36), jejich vypuštění (str. 8) či naopak nadbytečné použití (např. str. 35 a 36) –, na opakování slov (např. str. 24, 26 a 36) či jejich vypuštění, na chybném použití velkých a malých písmen (např. „Passauer neue presse“ v poznámce 107, či „realität“ na str. 40), na špatném časování sloves (např. str. 2) a přecházení z minulého do přítomného času (např. str. 9 a 39), na neužívání konjunktivu (zejména v kapitole o reflexi problematiky v českých médiích, kterou je mj. třeba přepracovat i v tom smyslu, že nabízí shrnutí množství článků, aniž na konkrétní z nich odkazuje, takže smysl celé kapitoly, resp. její vypovídací hodnota jsou dost sporné). Některé věty jsou nesrozumitelné (např. „Dies machte vor allem das Preisgefälle zu schaffen“ na str. 35 či „Vor allem die Verlagerung der Arbeitsplätze nach Osteuropa aufgrund des Steuerdumpings hat Stoiber unter anderen Argumenten, hob dieser hervor.“ na str. 18), u řady z nich je vidět, že byly překládány z češtiny. V některých případech text obsahuje polověty, u nichž není jasné, zda nejsou poznámkou, kterou autor zapomněl před odevzdáním odstranit, např. „Die schnell wachsenden Wirtschaften (weiß nicht ob man hier „ökonomien“ verwenden kann) der osteuropäischen Staaten sind zum wichtigen Abnehmer der deutschen Produktion geworden.“ (str. 40)

Co je podstatnější, stylistická neobratnost jde bohužel ruku v ruce s nízkou kvalitou textu po formální a obsahové stránce. Dle platné vyhlášky ředitele IMS vedle stylistické a jazykové stránky projevu patří ke kritériím bakalářské práce „schopnost zformulovat základní tezi práce, pracovat kritickým způsobem s informačními zdroji, vystavět logickou strukturu práce a zformulovat závěr“.¹ Jakkoliv se u bakalářské práce nečeká použití propracovaného metodologického postupu, je úkolem autora metodologii minimálně reflektovat a aplikovat její základní principy v samotné práci. Daniel Fučík se ovšem spokojuje pouze s nejstručnějším konstatováním, že se jedná o případovou studii (v tezí práce i v textu na str. 4), přestože byl vedoucím práce opakovaně upozorňován, že představení a užití metodologického postupu je zcela základní, nezbytnou a nepostradatelnou součástí bakalářské (koneckonců jakékoliv odborné) práce a byl již při vypracování tezí odkazován na prostudování základní literatury k případové studii. Totéž platí i pro kritické zhodnocení použité literatury, které je v bakalářské práci Daniela Fučíka omezeno na pouhou třetinu normostrany (str. 4–5), aniž obsahuje

¹ Vyhláška garanta bakalářského studijního oboru Mezinárodní teritoriální studia o organizaci bakalářského semináře a zpracování bakalářské práce z 6. 6. 2008. Vyhláška je aplikována i na vypracování bakalářských prací na oboru Česko-německá studia.

náznak kritiky či hodnocení použitých zdrojů. Přitom vyrovnání se s literaturou by právě v tomto případě bylo tím spíše třeba, že se jedná o velmi aktuální téma, při jehož zpracování je nezbytné využít nejen primárních pramenů a sekundární literatury, ale též novinových článků, monotematických informačních webových stránek apod., tedy „šedou literaturu“, jak autor koneckonců sám konstatuje; práce místy připomíná neorganizovaný slepenec z toho, co se zrovna autorovi dostalo pod ruku, s cílem naplnit tezemi deklarovaný cíl „zmapovat politickou diskusi o uzavření německého pracovního trhu pro středo- a východoevropské pracovníky [...]“.

Nebylo by namístě vnímat práci Daniela Fučíka pouze negativně. Je patrné, že si s jejím vypracováním dal námahu a při pozorném čtení jeho text obsahuje základní náznaky případové studie, jakkoliv přímo neidentifikuje závislou a nezávislé proměnné a jakkoliv se ani náznakem nepokouší téma alespoň v základních rysech teoreticky ukotvit. Ve snaze vysvětlit, proč Německo uzavřelo svůj pracovní trh, autor tematizuje otázku složité hospodářské situace v Německu po sjednocení dvou německých států, potřebu reformovat sociální stát, bojovat s nezaměstnaností, ovšem přitom přivést do země kvalifikované pracovníky, potřebu řešit problémy s integrací stávajících imigrantů před příchodem dalších, pozornost věnuje chybějícímu konsensu v nejvyšších politických a hospodářských kruzích, rozdílným zájmům jednotlivých spolkových zemí (Bavorsko vs. Sasko), propasti v příjmech zaměstnanců v Německu a nových členských státech (a v hospodářském výkonu zemí obecně) či na příkladu Česka i neochotě Čechů stěhovat se za prací do zahraničí i s ohledem na postupný růst životní úrovně v ČR. To všechno tvoří množinu možných nezávislých proměnných, které by autor mohl operacionalizovat, strukturovat a použít při řešení své práce, kde by prokázal, že se s metodologií případové studie alespoň v základních rysech seznámil a je schopen ji aplikovat. Co se teoretického ukotvení týče, bylo by možné se odrazit alespoň od studie, kterou si v roce 2009 nechala renomovanými hospodářskými instituty (mj. německými IAB a WIFO) vypracovat Evropská komise; zpráva se zabývá přímo tématem mobility pracovních sil v EU v kontextu jejího rozšiřování a účinností přechodných opatření a obsahuje i případovou studii k Německu,² přičemž nepostrádá ani základní teoretická východiska, od nichž je možné se při vypracování konceptu případové studie odrazit. Autor tuto zprávu, která obsahuje velké množství relevantních ekonomických dat, s podivem nevyužil, ačkoliv na ni prostřednictvím sekundární literatury de facto odkazoval (viz. pozn. 103 na str. 24).

Tato skutečnost pak vede také k dojmu, který se z řady odstavců zdá vyplývat: autor se často spokojil pouze s citováním sekundární literatury a málo pracoval přímo s primárními zdroji. Snad nejvíce je to vidět v kapitole 1.3 *Aufhebung der Beschränkungen* na str. 14, kde zmiňuje, že k prodloužení přechodných opatření musel každý stát předložit Evropské komisi zprávu, v níž potřebu další ochrany pracovního trhu musel obhájit, zároveň však již neodpovídá na otázku, jak na to Evropská komise v praxi reagovala. Často jsou pak tvrzení autora neúplná, nejasná, někdy si i odporují, např. na str. 17 autor píše, že FDP „ukazovala v otázce [otevření pracovního trhu] skepsi“, ovšem už nedodává, v jakém smyslu; SPD v jedné větě řadí k táboru příznivců otevření pracovního trhu, o dvě věty dál ale píše, že ve straně bylo mnoho „odpadlíků“, kteří byli proti rozšíření EU, aniž tuto skutečnost nějak vysvětluje; až na str. 29 – možná trochu v návaznosti – doplňuje, že politici strany Die Linke, odbory a levé křídlo SPD neustále varovaly před „Lohndumping“ a zasazovaly se za minimální mzdu. Bylo by třeba, aby postoje klíčových politických a hospodářských (resp.

² BRÜCKER, Herbert et al. (2009): Labour mobility within the EU in the context of enlargement and the functioning of the transitional arrangements. Final Report. Nürnberg: IAB - engl. - Abruflbar im Internetauftritt des IAB: http://doku.iab.de/grauepap/2009/LM_finalreport.pdf; BAAS, Timo; BRÜCKER, Herbert (2009): Labour mobility within the EU in the context of enlargement and the functioning of the transitional arrangements. Country Study: Germany. - engl. - Abruflbar im Internetauftritt des IAB: http://doku.iab.de/grauepap/2009/LM_DE.pdf (obojí staženo 24. 6. 2012)

odborových) sil v zemi (eventuálně jejich proměny) byly lépe strukturované. Mimochodem právě k tomu by aplikace metodického postupu v rámci případové studie mohla (resp. měla) ukázat cestu.

Také práce s daty by měla být přesnější, aby nedocházelo k jejich zkreslení, např. na str. 22 a 23 autor nejprve uvádí, že pouze u ČR a Slovinska byl HDP v roce 2004 vyšší než 60 % průměru HDP starých členských států (EU-15), tedy 62, resp. 70 %; o větu dál pak dokládá hospodářský vzestup těchto států během následujících šesti let (Česko 80 %, Slovinsko 86 %), přitom se ovšem – alespoň jak z textu samotného vyplývá – odkazuje na průměr celé, mezitím již rozšířené EU, takže srovnání je nepřesné a jeho vypovídací hodnota je pouze omezená, neřku-li sporná. Takových míst je v práci více.

Celkově je třeba říci, že Daniel Fučík ve své bakalářské práci zůstal daleko za svými možnostmi, ovšem s ohledem na výrazné nedostatky gramatické i stylistické, jakož i metodologické hlavně také daleko za požadavky na vypracování bakalářské práce, která by mohla být úspěšně obhájena. Přesto se obecně domnívám, že by studentovi měla být dána šance text, který považuje za dostatečně kvalitní, hájit před odbornou, nezávislou komisí. Z tohoto důvodu práci **DOPORUČUJI K OBHAJOBĚ**, nicméně hodnotím ji mezi stupni **DOBŘE (3) A NEDOSTATEČNĚ (4)**.

V Praze dne 15. července 2012

PhDr. Bc. Michal Dimitrov

(vedoucí práce)